

בהדין שהכהנים צריכים לפדות שדה אחוזה ביובל

הגיע יובל ולא נגאלה הכהנים נכנסים בתוכה ונותנים את דמיה דברי רבי יהודה ר"ש אומר נכנסין ולא נותנים, והרמב"ם פרק ד' הלכה י"ט פסק כר' יהודה. ורש"י בד"ה ממקדיש בית כתב דהכהנים נותנים זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף וכן כתב הרע"ב, והכסף משנה על הרמב"ם שם העתיקו בלשון מצאתי כתוב. אבל המשנה למלך שם הלכה כ"ו כתב דהרמב"ם כתב דנותן דמי השדה ומשמע דפודה בשוויות, והק' על רש"י דמצינו רק גבי גאולת השדה קודם יובל השיעור של נ' שקל כסף, ומהיכי תיתי דשיעור זה הוא גם גבי גאולת הכהנים, וכן דייק הזבח תודה מהרמב"ם. והמשנה למלך הק' דאם נאמר דצריך זרע חמר שעורים בנ' שקל כסף אם השדה אינו שוה כל כך א"כ אף א' לא יגאל אותה לעולם. והזבח תודה הוסיף על זה דהגמ' כאן דף כ"ו הק' דביובל שני לר' יהודה ור' שמעון אזל לכהנים ואינו הקדש עוד, וש"מ דאין מציאות שלא יצא לכהנים, ואם הם צריכים לשלם זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף א"כ משכחת ששוה פחות ולא רצו הכהנים לגאול אותה, וש"מ דפודה בשויו ובזה סבר הגמ' דבדאי יהיה א' מהכהנים שירצה בה. והעולת שלמה כתב דאם הכהנים אינם רוצים לפדותה אין ההקדש יכול למוכרה לאחר ולכן ליכא לאוקמי הבריייתא כר' יהודה ור' שמעון, ולכן אין רא' דנפדים בשוויו.

והנה בהגדרת הדבר למה צריך הכהנים לפדותה אליבא דר' יהודה כתב הצפנת פענח הלכות ערכין פרק ד' הלכה י"ט דהאיסור פקע דכל ההקדש היה רק עד יובל, אבל הכהנים צריך לתת מעות משום הדין ממון של השדה. אבל הגרי"ז סבר להיפך דהדין ממון הוא כולו להכהנים דהוי מתנת כהונה והא דצריך לפדותה הוא משום הדין איסור שבה. ומדוייק כן ברמב"ם שכתב דהא דצריך לפדותה הוא משום אין הקדש יוצא בלא פדיון והוא מהתורת כהנים, ומשמעות הדברים הוא דבעצם הוא שייך להם אלא שצריך פדיון משום האיסור, וכן לעיל דף כ"ג דהמקדיש שדה והיה לו כתובת אשה או בעל חוב דדעת הרמב"ם דצריך לפדותה מדאורייתא דאף דהממון שלהם מ"מ צריך לפדות משום האיסור. והצפנת פענח הביא רא' דאם אחר גואל אין צריך לשלם, וש"מ דההקדש הוא רק עד יובל וצריך לשלם רק משום הממון, ולכא' הוי רא' לסתור דהאחר שגאל שלם רק מה ששוה עד יובל והכהנים צריכים לשלם שוויו או כל הנ' סלע, והא דאין צריך לשלם כשפדה אחר הוא משום דהפדיון הוא רק משום האיסור ואם א' גואל קודם יובל כבר פקע האיסור בפדיון שלו. ולפי זה מיושב מאוד דברי העולת שלמה דאף אם הכהנים אינם פודים אותו מ"מ השדה שייך להכהנים ואין להקדש שום ממון בהשדה עוד.

בענין החילוק בין שדה מקנה לשדה אחוזה

שדה מקנה אינו יוצא לכהנים ביובל לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, וכן הרמב"ם כתב דזהו הטעם שדשה מקנה אינו יוצא לכהנים. וחקר המנחת חינוך מצוה שנה"א אם א' מכר שדהו לשישים שנה שאינו יוצא ביובל וכמבואר במס' בבא מציעא דף ע"ט, ודרך משל אם מוכרו י' שנים קודם יובל והלוקח מקדישו ועכשיו הוא יובל הראשון, האם אמרינן דבאמת הוא שלו עד ס' שנה דהיינו היובל הבא ולכן אינו חוזר לבעלים ביובל אלא שיוצא לכהנים עד יובל הבאה. והמנחת חינוך כתב דודאי בכל ענין חוזר לבעלים אף כי ליכא טעם של אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

והאבי עזרי הלכות ערכין פרק ד' הלכה א' חקר כעין זה לשיטת רבי מאיר דסבר דמתנה אינו חוזר ביובל וכדאיתא במס' בכורות דף נ"ב ע"ב, ויש לחקור אם מקבל מתנה מקדיש שדהו האם יוצא לכהנים ביובל. וכן יש לחקור גבי ירושת הבעל שלדעת הרמב"ם אינו חוזר ביובל, אבל מ"מ אין זה שדה אחוזה. והאבי עזרי הביא רא' דהתורת כהנים דרש מקרא דבירושית אמו הוי כשדה אחוזה ויוצא לכהנים ביובל, ואם נאמר כל שהוא שלו לעולם יוצא לכהנים ביובל א"כ איך ס"ד דבירושית אמו אינו יוצא, וש"מ כהמנחת חינוך דבעין שיהא שדה אחוזה. עוד הביא האבי עזרי רא' דהגמ' הביא קרא דאם קנה שדה מאביו ואח"כ מת אביו דהוי כשדה אחוזה, ואף ר"י ור"ש לא בעי קרא משום דקנין פירות לאו קנין הגוף ופשוט דירש אותה, ואם נאמר כל שהוא שלו לעולם הוי כשדה אחוזה למה בעי קרא בכלל, אבל צ"ב א"כ למה קאמר המשנה הטעם אם הדין שייך אף כשליכא הטעם עיין שם שטרח בזה והניח בצ"ע.

ולי נראה דיש ב' נדונים, א' אם השדה יוצא לכהנים, ובזה בעינן שיהא שם שדה אחוזה, ולכן בעינן קרא בירושית אמו ובלקח מאביו ואח"כ מת אביו לומר שגם בזה יוצא לכהנים, אבל אף אינו שדה אחוזה ואינו יוצא לכהנים מ"מ לא הוי חוזר לבעלים אלא שישאר הקדש, ולכן לדעתי במקבל מתנה ובירושית הבעל ובמכר לס' שנה אינו יוצא לכהנים אבל גם אינו חוזר לבעלים ונשאר הקדש.

והנה האחרונים (הקובץ שיעורים סוף פרק ד' בבא בתרא, האור שמח הלכות עבדים, והשיעורי רבי שמואל סוף פרק ד' בגיטין) הק' להיפך דבקנה שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו דלר' יהודה ור' שמעון יוצא לכהנים ביובל למה לא אמרין אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ובשעה שהקדיש לא היה לו קנין בשדה אלא עד יובל. והקהלות יעקב כאן ס' ז' תי' דהא דהוי קנין לזמן הוא רק אם לבסוף חוזר ביובל, וכמו אם א' קנה שדה בזמן שהיובל נוהג ונתבטל היובל הוא יכול להחזיק השדה ואין זה נקרא קנין לזמן. ולכן כל שיש שם שדה אחוזה א"כ אין לה דין לצאת ביובל ואין לו קנין לזמן והוי הקדש לעולם. והק' הקה"י דלפי זה מה קאמר המשנה גבי שדה מקנה הטעם שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ממ"נ אם יש דין חזרת היובל א"כ לא בעי הדין של אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ובלא דין חזרת יובל א"כ לא הוי קנין לזמן ולא שייך הדין של אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ותי' הקהלות יעקב דהנה תוס' חקר אם אין אדם שפדה שדה מקנה האם יוצא לבעלים ותוס' הביא מרש"י בחומש דאף אם אין שום אדם שפודהו מ"מ יוצא לבעלים, והוא גם מפורש ברמב"ם וכן בירושלמי שהובא בתוס' גיטין דף מ' והר"ן נדרים דף כ"ט. והקה"י מסביר השאלה דאף אם ע"פ ממון אזל להבעלים מ"מ בעינין שא' יפקיע האיסור וכמו גבי שדה אחוזה דהכהנים צריך לפדותה ולכן יש ס"ד דאם לא פדה א' הבעלים צריך להפקיע איסור ההקדש. והטעם למה לא בעינין פדיון למסקנא הוא משום אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ולפי דבריו נלע"ד דכל שאינו שדה אחוזה אבל אין לנו הטעם של אין אדם מקנה דבר שאינו שלו א"כ אינו יוצא לכהנים אבל מ"מ בעי פדיון משום שאין הקדש יוצא בלא פדיון.

בענין כהנים ולויים גואלים לעולם

הכהנים והלויים מקדישים לעולם וגואלים לעולם בין לפני יובל בין אחר היובל. ואם לא גאל הלוי או הכהן החפץ חיים בזבח תודה הביא הר"ש והראב"ד בתורת כהנים דדרש ושדה מגרש עריהם לא ימכר דפ' דאין הגזבר יכול למוכרו והובא גם ברש"י שם פרשת בהר, והר"ש והראב"ד נסתפקו אם הפירוש שאין הם יכולים למוכרו ממכר עולם אבל יכול למוכרו עד היובל או דאין יכולים למוכרו כלל. והביא דהתוספתא כאן מבואר דיכולים למוכרו עד היובל אבל ביובל יוצא להכהן או לוי המקדישו.

עוד כתב הזבח תודה דלקמן דף ל"ג מבואר דאין דין זה בהכהן או הלוי אלא בהשדה, דהיינו אם בן בתו ישראל ירש שדה בבתי ערי הלויים גם לו אין לו דין יובל, ואם כהן או לוי ירש שדה מאחוזת ישראל מאבי אמו ישראל יש לשדה זה דין יובל. והנה הגמ' לעיל דף ג' ע"ב כתב דצריכי לומר דכהנים ולויים יש להם חיוב תקיעת שופר דס"ד כיון דאין להם דין יובל אפשר לא יהיה להם דין תקיעת שופר בראש השנה, והק' הגרי"ז שם וכבר קדמו הטורי אבן בראש השנה דף כ"ט דגם ישראלים יהיו מופקים מדין יובל אם ירשו בית בבתי ערי הלויים וגם הלויים יש להם דין יובל אם ירשו בית בחולקת ישראל. והנה הטורי אבן שם חקר מהו הדין בשדה חרם או המקדיש שדה אחוזה שנתחלקה לכהנים אם יש דין יובל, וכתב דשדה חרם מפורש לקמן דף ל"ג דיש לה דין יובל, אבל המקדיש שדה אחוזה יש לומר דאין להם דין יובל, ולכן ס"ד דכהנים אין להם דין יובל אף בשדות שבכלל חלוקת ישראל ובזה ניחא למה נקט הגמ' כהנים ולא לויים. אבל הגמ' לעיל ע"א מבואר דאם כהן מקדיש שדה אחוזה אין לה דין חזרה ויוצא לכהנים ביובל, וש"מ דאף בשדה אחוזה יש דין יובל ונתחלק לכהנים ואין דין של גואלים לעולם, עיין היטב הגמ' דאי כתב רחמנא לא יגאל דלא קא הדרא כלל ורש"י שם ד"ה דהא לא הדרא כלל, וכן העיר המעשה חושב.